ПОНЯТТЯ ВИНИ ТА ДЕЯКІ СУМІЖНІ ПОНЯТТЯ: КРИМІНАЛЬНИЙ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

ТРУФАНОВА Діана Олександрівна - здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права ПЗВО «Київський міжнародний університет»

ORCID ID: 0009-0002-1408-0219

УДК 343.8

DOI: https://doi.org/10.32782/NP.2024.1.21

У статті розкривається сутність і зміст категорії вини, розглядаються її форми; запропоновано рекомендації щодо вдосконалення кримінального законодавства та практики його застосування. Також висвітлюються поняття винної відповідальності, які існують у вітчизняному кримінальному законодавстві. Розглянуто переваги та недоліки існуючих визначень вини, а також питання про те, які складові становлять винне ставлення особи до своїх дій і підлягають обов'язковому доказуванню в кримінальній справі, а які суб'єктивні ознаки підлягають лише встановленню в конкретних випадках. Автори здійснюють комплексний аналіз конституційного, кримінально-процесуального та кримінального законодавства та судової практики, визначаючи поняття, що використовуються для позначення терміна «вина». Висвітлюються точки зору вчених щодо використання суміжних понять терміна «вина», які є синонімами, що не мають різного юридичного змісту. Ця робота сприятиме глибшому розумінню правових аспектів зазначених кримінальних понять та сприятиме подальшому розвитку правової доктрини практики в цій області.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, вина, кримінальна відповідальність, суб'єктивна сторона, презумпція.

Постановка проблеми

У науці кримінального права тема провини займає важливе місце, оскільки при притягненні до кримінальної відповідальності обов'язковим є врахування не лише об'єктивних ознак діяння, а й психічного ставлення особи до вчиненого. Однак аналіз практики застосування кримінального законодавства про вину свідчить, що ця самостійна обов'язкова ознака складу будь-якого кримінального правопорушення не завжди саме так оцінюється слідчими та судовими органами

Важливість вивчення таких проблем, як характеристика вини, важко переоцінити, особливо, якщо йдеться про юридичні поняття соціального значення — вина у вчиненні кримінального правопорушення. Почуття провини проявляється у багатьох її формах, але коли все сказано і зроблено, то розв'язати проблему визначення поняття вини допоможе аналіз матеріалів дослідження судової практики. Почуття провини це передусім емоційний компонент. Можна визначити форму вини за зовнішньою характеристикою кримінально-протиправного діяння особи, однак доцільніше оцінювати вину як внутрішній стан людини. Отже, проблема внутрішнього і зовнішнього (як основи для трактування вини у судовій практиці) є проблемою та перспективою вивчення винуватості в юридичному полі. Вина розглядається в контексті кримінального права тільки тоді, коли вона сприймається як супутній осуд у кримінальному судочинстві, де презумпція невинуватості діє до набрання обвинувальним вироком законної сили. Термін «вина» використовується в правовому полі теоретиками і практиками для позначен-

ня внутрішнього стану людини, а також її суб'єктивного почуття провини. Розробка зазначеної теми обумовлена важливістю подолання існуючого помітного розриву між теорією і практикою застосування поняття «вина» та суміжних понять.

Стан дослідження проблеми

З моменту створення вітчизняної науки кримінального права проблематика дослідження категорії «вина» завжди перебувала в центрі уваги дослідників. За останні роки було написано і опубліковано ряд монографічних робіт, присвячених дослідженню різних аспектів провини і її форм, таких авторів, як С. В. Векленко, А. В. Гребенюк, І. А. Гревнова, С. В. Дубовіченко, С. А. Іванов, В. В. Місяці, В. А. Нерсесян, С. В. Скляров, І. М. Тяжкова. Однак комплекс проблем, пов'язаних зі встановленням суб'єктивних ознак, порушувалося лише на початку 70-х рр. минулого століття в декількох роботах П. С. Дагель, Д. П. Котова і Р. І. Міхєєва. Вина, будучи в теорії кримінального права обов'язковою ознакою складу злочину, часто виявляється недооціненою при попередньому і судовому розслідуванні.

Мета дослідження: на основі комплексного аналізу правових норм, теоретичних положень і практики застосування законодавства про вину сформулювати пропозиції і рекомендації, що дозволяють забезпечити правильне застосування поняття «вина» та суміжних понять.

Виклад основного матеріалу

Проблематика полягає в тому, що вина не може бути пізнана за допомогою існуючих засобів і методів, а значить, вина зобов'язання включає в себе оціночні елементи. Їх ілюстрацією може бути інститут присяжних засідателів і основний принцип оцінки доказів у кримінальному процесі — за внутрішнім переконанням слідчого, особи, яка провадить дізнання, прокурора і суду.

Вважається, якщо «вина» — матеріально-правова категорія, то «винуватість» — процесуально-правова, вторинна для континентального права, яку слід пізнати в регламентованому правовому процесі з певними стадіями та процедурами [1, с. 15].

Слід відмітити, що в сучасній вітчизняній теорії кримінального права і Кримінальному кодексі України саме психологічне розуміння провини має велике значення, оскільки дозволяє абсолютно чітко визначити вину як самостійну суб'єктивну підставу кримінальної відповідальності і вимагає від суду встановлювати дійсне ставлення особи до вчиненого і його наслідків.

Вина досліджується різними юридичними науками. Це зумовлено тим, що вина є так званим міжгалузевим правовим інститутом і поняття "вина" вживається в нормативних актах різних галузей права. Крім того, в межах окремих нормативних актів вживаються також поняття "винність", "винний", "винуватість", "винуватий" (невинуватий).

На наш погляд, перш за все необхідно з'ясувати: 1) загальновживане значення слів "вина", "винність", "винний", "винуватість", "винуватий", – опрацювавши відповідні положення словників, енциклопедій тощо; 2) наявність чи відсутність прямого або непрямого офіційного тлумачення відповідних понять як елементів змісту відповідної галузі права; 3) основні тенденції доктринального тлумачення понять "вина", "винність", "винний" (винен), "винуватість", "винуватий".

З'ясування цих питань буде сприяти не лише відмежуванню поняття "вина" від понять "винність", "винний" (винен), "винуватість", "винуватий", а і сприятиме однозначному вживанню цих понять як у межах цього дослідження, так і при аналізі законодавчих актів чи наукових робіт.

Поставлені вище питання найбільш глибоко досліджувались у науці кримінального права та науці кримінально-процесуального права України, а теорія конституційного права України дає загальне розуміння цих питань. Тому дослідження буде провадитись переважно в межах цих наук.

В енциклопедіях та словниках слова "вина", "винність", "винний", "винуватість", "винуватий" наводяться окремо і,

як правило, мають різне значення: 1) вина: а) провина, кримінальне правопорушення; б) причина, джерело чого-небудь (несприятливого); 2) винність – наявність вини, участь у кримінальному правопорушенні, провині; 3) винуватість – значення, як правило, не розкривається; 4) винний – той, на кому лежить вина (у першому значенні вчинення провини); 5) винуватий: а) винний у якій-небудь провині; б) такий, що виявляє усвідомлення винності у чому-небудь.

В енциклопедичній літературі інколи розкривається зміст вини як правової категорії взагалі та вини як кримінально-правової категорії зокрема. Так, у праві вина – це умова притягнення до відповідальності. Вина в кримінальному праві розуміється як: 1) необхідна умова притягнення до кримінальної відповідальності; 2) психічне ставлення особи до скоєного чи скоюваного злочину [2, 394].

У Конституції України [3], КК України [4], КПК України [5] використовуються терміни: "вина", "винний" ("винен"), "невинний", "винуватість", "невинуватість", "невинувата" ("невинуватий"). Так, зокрема, вживаються слова (у відповідних відмінках, інколи у множині):

1. У Конституції України: 1) "вина" (ч. 1, 3 ст. 62); 2) "невинуватість" (ч. 2 ст. 62); 3) "невинувата" (ч. 1 ст. 62).

2. У КК України: 1) "вина" (ст. 23); 2) "винний" (п. 6-1 ч. 1 ст. 67, ст. 126-1, ч. 2 ст. 152, ч. 2 ст. 153); 3) "невинний" (ст. 372, ст. 374); 4) "винуватість" (ст. 120, ст. 389-1); 5) "невинуватий" (ч. 2 ст. 2).

3. У КПК України: 1) "вина" (ч. 5 ст. 17); 2) "винуватість" (ч. 2 ст. 17, ч. 1 ст. 18, ч. 2 ст. 411, п. 2 ч. 3 ст. 475); 3) "невинність" (ч. ст. 17, ч. 2 ст. 411); 4) "винним" (, ч. 1 ст. 348, ч. 3, 4 ст. 374); 5) "невинуватість" (ч. 2 ст. 17, ч. 5 ст. 223, ч. 2 ст. 411).

Офіційне законодавче визначення дається лише поняттю "вина" у ст. 23 КК України; зміст понять "винність", "винний" (винен), "винуватість", "винуватий" у чинному законодавстві, рішеннях Конституційного Суду України, підзаконних нормативних актах, роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України тощо безпосередньо і прямо не розкривається.

У ч. 1 ст. 62 Конституції України зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Цей конституційний принцип [6, 144 – 145] ґрунтується на принципі презумпції невинуватості людини, що відображений у ч. 2 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [7, 57], п. 1 ст. 11 Загальної декларації прав людини [7, 40 – 41], ч. 2 ст. 6 Конвенції СНД про права і основні свободи людини [7, 713], де зазначається, що кожен обвинувачений у кримінального правопорушення має право вважатися невинуватим, поки винуватість його не буде доведена відповідно до закону.

У ч. 2 ст. 2 КК України фактично перенесено формулювання, що вживається в ч. 1 ст. 62 Конституції України. Водночас є визначення вини, яке дається в ст. 23 КК України, і, відповідно, воно має бути обов'язковим для всіх випадків вживання цього поняття в цьому законодавчому акті – у будь-якому контексті. У цьому разі поняття "вина", якщо його розуміти так, як визначив законодавець, не може забезпечити юридичну коректність відповідного конституційного положення тому, що саме по собі психічне ставлення особи до вчиненого не може розглядатись як коректне по відношенню до формулювань ч. 1 ст. 62 Конституції України і ч. 2 ст. 2 КК України. Таким чином, можливі варіанти: 1) дати інше визначення поняття "вини" у ст. 23 КК України; 2) констатувати, що в положенні Конституції України (ч. 1 ст. 62) і відповідному положенні КК України (ч. 2 ст. 2) поняття "вина" вжите не зовсім коректно і, відповідно, вирішити питання про можливість заміни цього терміна на інший. На нашу думку, більш правильним є другий варіант, який вимагає внесення змін до ч. 1 ст. 62 Конституції України та ч. 2 ст. 2 КК України. Відповідно до цього підходу має бути змінена також редакція ч. 3 ст. 62 Конституції України. Крім пропонованої нами заміни терміна "вина" терміном "винуватість", пропонуємо також включити до ч. 1 ст. 62 та ч. 2 ст. 2 КК України форму-

лювання "вирок суду, що набрав законної сили", оскільки в Рішенні Конституційного Суду України від 27 жовтня 1999 року, справа № 1 – 15/99 (справа про депутатську недоторканність) підкреслюється, що кримінальна відповідальність настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду [8, 424]. Ці зміни, зокрема, передбачають нову редакцію ч. 1 ст. 62 Конституції України та ч. 2 ст. 2 КК України, яка могла б мати такий вигляд: "Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її винуватість не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили."

Як уже було відмічено, у чинному КПК України вживаються поняття "вина", "ставлення в вину", "ступінь винуватості", "ступінь винності". Ці поняття обов'язково повинні мати загальноприйнятий правовий зміст, при цьому такий зміст, на нашу думку, має включати кримінально-правовий елемент.

Очевидно, що поняття вини, що визначається в ст. 23 КК України, базується на психологічній теорії вини. Водночас, вживаючи поняття "ставлення в вину", "ступінь винуватості", "ступінь винності" в КПК України, законодавець виходить за межі того змісту, що випливає з визначення вини, яке наводиться у ст. 23 КК України. Фактично він стає на позиції іншої (не психологічної) концепції (теорії) вини і тим самим, іншого розуміння вини. З контексту ч. 1 ст. 62 Конституції України можна також зробити висновок, що вина тут розглядається як загальна підстава кримінальної відповідальності, а не психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності.

У ст. 91 КПК України передбачено, що доказуванню підлягає, зокрема, й винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення. Науковці визначають предмет доказування, як уявну модель діянь, за вчинення яких має наставати конкретна кримінальна відповідальність [9, 48].

У ст. 91 КПК України про склад кримінального правопорушення прямо не йдеться. Водночас, пункти 2, 3 ч. 1 ст. 368 КПК України передбачають, що, постановляючи вирок, суд повинен вирішити питання, "чи містить це діяння склад кримінального правопорушення і якою статтею закону України про кримінальну відповідальність він передбачений" та "чи винен обвинувачений у вчиненні цього кримінального правопорушення". Фактично формулювання "винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення" (п. 2 ст. 91 КПК України) і "чи винен обвинувачений у вчиненні цього кримінального правопорушення" (п. 3 ч. 1 ст. 368 КПК України) в цьому аспекті мають однакове значення.

Як зазначають деякі вчені, термін "винуватість" у п. 2 ст. 91 КПК України необхідно вживати у значенні "вина" [10, 189 – 190; 11, 273; 12, 268].

На думку інших учених, для встановлення винності обвинуваченого (у розумінні п. 2 ст. 91 КПК України) залежно від конкретних обставин справи має бути доведено, що особа може бути суб'єктом кримінального правопорушення (вік, осудність). Якщо мова йде про кримінальне правопорушення, де відповідальність несе лише спеціальний суб'єкт (службова особа, військовослужбовець), необхідно встановити ознаки, що характеризують спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Крім того, мають бути встановлені форма вини у вигляді умислу або необережності і мотиви злочину [13].

Також висловлюється думка, що вимога про те, що підлягають доказуванню винуватість обвинуваченого у вчиненні злочину і його мотиви, "передбачає необхідність встановлення всіх суб'єктів і суб'єктивної сторони злочину (умисел чи необережність, їх форми, мотив і мета)" [14].

Вирішення питання про винність підсудного інколи пов'язується з необхідністю визначення судом форми вини підсудного, мотиву та мети вчиненого ним злочину, а також встановлення, чи немає інших обста-

вин, що виключають винність особи у вчиненні злочину [13].

При цьому залишається спірним питання про встановлення судом складу кримінального правопорушення відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 368 КПК України, яке в науці кримінального процесу фактично не розкривається. За змістом п.п. 2, 3 ч. 1 ст. 368 КПК України виходить, що, постановляючи вирок, суд відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 368 КПК України начебто спочатку вирішує питання про те, чи має діяння склад кримінального правопорушення, а потім, – вирішуючи питання, чи винен підсудний у вчиненні цього кримінального правопорушення (п. 3 ч. 1 ст. 368 КПК України), – фактично вирішує питання про вину підсудного. Фактично, це означає, що вина існує за межами складу кримінального правопорушення і співвідноситься з останнім як відносно самостійне поняття.

Отже, поняття "винуватість" ("винність"), що вживаються КПК України, у доктрині кримінального процесу України, розглядається принаймні у п'яти значеннях, що ототожнюються: 1) з виною в її кримінально – правовому розумінні; 2) із встановленням суб'єкта, форм вини і мотиву кримінального правопорушення; 3) із встановленням суб'єкта і суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення; 4) із суб'єктивною стороною складу кримінального правопорушення; 5) з необхідністю визначення судом форми вини підсудного, мотиву та мети вчиненого ним кримінального правопорушення, а також встановлення того, чи немає інших обставин, що виключають винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Таким чином: 1) наведені положення щодо розуміння поняття "винуватість" ("винність") не дають змоги розкрити в повній мірі зміст предмету доказування в кримінальному процесі України. Оскільки, на думку більшості вчених, основним елементом предмету доказування є склад кримінального правопорушення, коректним могло б бути вирішення питання про можливість редакційного уточнення п.п. 1, 2 ст. 91 КПК України; 2) "винуватість" ("винність") пропонуємо визначити як кримінально-процесуальне поняття – висновок про те, що саме ця особа вчинила відповідне діяння, яке містить склад кримінального правопорушення. Оскільки Конституція України вживає термін "винувата", то він і має бути орієнтиром для використання відповідних понять у КПК України.

На думку деяких авторів, недоцільно вводити в науковий обіг поняття "винність", а потрібно виходити з єдиного поняття вини для всіх галузей права [15].

Вина у КК України визначається як психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності (ст. 23 КК України).

Схоже визначення поняття вини існує також у доктрині цивільного права України. Для покладення відповідальності за цивільне правопорушення, крім об'єктивних умов – протиправності, збитків і причинового зв'язку, може бути необхідна ще одна умова – вина заподіювача. Вина в цивільному праві розглядається як психічне ставлення особи до своєї протиправної поведінки та її наслідків [16]. Інколи це психічне ставлення зводиться до двох форм: умислу або необережності [13].

Правильне вирішення загального питання про вину має важливе значення – не лише теоретичне, але і практичне. Залежності від того, як диференційовано загальне поняття вини, здійснюється визначення її окремих форм, кожна з яких має містити загальні ознаки вини.

Від з'ясування окремих форм вини, у свою чергу, залежить вирішення питання про наявність у конкретних діях обвинуваченого суб'єктивної підстави кримінальної відповідальності.

Вина – це центральне поняття кримінального права і кримінального процесу. Від правильного вирішення питання про вину перш за все залежить зміцнення законності в діяльності органів і посадових осіб, що ведуть боротьбу із кримінально-протиправною діяльністю.

Як було зазначено, домінуючою в теорії кримінального права України є психологічна концепція вини, з позицій якої і дається визначення цього поняття у ст. 23

КК України. Однак, у ч. 2 ст. 2 КК України поняття "вини" вживається в більш широкому значенні порівняно з її визначенням у ст. 23 КК України.

У ч. 1 ст. 11 КК України вживається поняття "винне", але воно стосується саме діяння, і оскільки це характеристика кримінального правопорушення, то в цьому випадку термін "винне", безумовно, повинен мати кримінально-правове значення і є похідним від поняття "вина". Саме тому законодавець сформулював у ч. 1 ст. 11 КК України, що "Кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення".

Більш широко, порівняно з поняттям вини, розуміються поняття "невинний" у ч. 2 ст. 2 та ст. 372 КК України. Невинною у вчиненні злочину визнається особа, яка взагалі не вчиняла будь-якого злочину, а також особа, яка не вчинила того конкретного злочину, у якому її звинувачують [17]. Водночас, з точки зору логіки, необхідно відмітити, що в наведених положеннях термін "винувата" виводиться за межі поняття кримінального правопорушення, оскільки він співвіднесений з цим поняттям як відносно самостійна передумова кримінальної відповідальності особи.

Отже, поняття "винуватість" у теорії кримінального права розуміється принаймні у двох значеннях: 1) ототожнюється з формами вини (умислом або необережністю); 2) визначається як сукупність об'єктивних і суб'єктивних обставин, які обґрунтовують з точки зору кримінального права засудження особи, застосування до неї конкретного покарання за вчинення певного кримінального правопорушення.

У зв'язку з тим, що поняття "винність" взагалі не вживається в КК України, на нашу думку, найбільш коректною уявляється позиція, яка передбачає вживання поняття "винуватість" ("винність") у кримінально- процесуальному аспекті, що означає висновок про те, що саме ця особа вчинила відповідне діяння, яке містить склад кримінального правопорушення.

У судовій практиці домінуючим є вживання формулювання "вина підсудного" у мотивувальній частині вироків. У резолютивній частині вироків, як правило, використовується формулювання "визнати винним". З урахуванням того, що термін "винуватість" є похідним від терміна "винувата", що вживається у ч. 1 ст. 62 Конституції України, на наш погляд, у резолютивній частині вироків має фігурувати формулювання "визнати винуватим". Неприпустимим є відсутність у резолютивній частині вироків формулювань "визнати винним" або "визнати винуватим", що є самостійним елементом кримінальної відповідальності відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 62 Конституції України та ч. 2 ст. 2 КК України.

Висновки

Узагальнення викладеного дозволяє покращити застосування поняття «вина» та суміжних понять. Слід зазначити, що визначення вини в кримінальному законі повинно відповідати законодавчій моделі наміру і необережності. З урахуванням галузевої специфіки в поняття вини вкладається не однаковий зміст. Однак у межах традиційного розуміння в адміністративному, трудовому, цивільному та кримінальному праві поняття "вина" має однотипний зміст, який базується на так званій психологічній концепції (теорії) вини. Водночас термін "вина" в Конституції України вживається в іншому значенні, яке наближається до широкого розуміння вини і не вичерпується лише психічним ставленням особи до вчиненого діяння та його наслідків, що виражене у формі умислу або необережності. Подібне розуміння вкладається в поняття "вина" також у ч. 2 ст. 2 КК України.

На наш погляд, "винуватість" ("винність") включає в себе процесуальний момент – висновок про те, що саме ця особа вчинила відповідне діяння, яке містить склад кримінального правопорушення. Варто вважати, що поняття "вина" необхідно вживати лише в кримінально-правовому розумінні – у тому, у якому вона визначена у ст. 23 КК України.

Автор дійшов висновку, що вина, винуватість, винність – усе це суміжні, пов'язані

між собою категорії, існуючі в рамках одного цільового призначення – залучення до юридичної відповідальності відповідно до конституційних принципів.

Література

1. Вереша Р. В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. ; Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2004. 20 с.
2. Юридична енциклопедія: в 6 Т. Т. 1: А – Г / Ред. кол. Ю.С. Шемшученко, М.П. Зяблюк, В.П. Горбатенко, В.Б. Авер'янов та ін.; Відповід. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: Укр. енциклопедія, 1998. 672 с.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
5. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04. 2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
6. Конституційне право України: Підручник для студ. вищ. юрид. закладів і фак. / В.Я. Тацій, В.Ф. Погорілко, Ю.М. Тодика та ін.; В.Я. Тацій та ін. (ред.); Київ: Український центр правничих студій, 1999. 376 с.
7. Міжнародні акти з прав людини. URL: https://www.ohchr.org/ru/instruments-listings
8. Конституційне судочинство в Україні: законодавство та практика застосування: Навчальний посібник / Упоряд. В.В. Сунцов. Харків: Консум, 2002. 832 с.
9. Тертышник В.М., Слинько С.В. Теория доказательств: Учебное издание. Харьков: Арсис, 1998. 256 с.
10. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / Бояров В.І., Варфоломеєва Т.В., Вернидубов І.В., Гончаренко В.Г. та ін.; За заг. ред. В.Т. Маляренка, В.Г. Гончаренка. Київ: ФОРУМ, 2003. 938 с. (6 стр. додатки).
11. Тертишник В.М. Науково-практичний коментар до Кримінально- процесуального кодексу України. Київ: А.С.К., 2002. 1056 с.
12. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України: Підручник. 4-е видання, доповн. і перероб. Київ: А.С.К., 2003. 1120 с.
13. Муравин А.Б. Уголовный процесс. Учебное пособие. Харьков: ООО Одисей, 2000. 400 с.
14. Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України / Авт. М.М. Михеєнко, В.П. Шибіко, А.Я. Дубинський; Відпов. ред. В.Ф. Бойко, В.Г. Гончаренко. Київ: Юрінком Інтер, 1997. 624 с.
15. Брайнін Я.М. Основні питання загального вчення про склад злочину. Київ: Вид-во Київського університету, 1964. 189 с.
16. Цивільне право України. Підручник у 2 книгах, книга 1 / Авт. О.В. Дзера, Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 720 с.
17. Коржанський М.Й. Науковий коментар Кримінального кодексу України. Київ: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. 656 с.
18. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За заг. ред. Копотуна І. М. Київ: «К Н Т», 2023. 932 с.

Diana Oleksandrivna Trufanova
Second (master's) level graduate
Educational and Scientific Institute of International Relations and Law
PZVO «KYIV INTERNATIONAL UNIVERSITY» Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0009-0002-1408-0219
lisinchuk2016@gmail.com

THE CONCEPT OF GUILT AND SOME RELATED CONCEPTS: CRIMINAL AND CRIMINAL PROCEDURAL ASPECTS

The article reveals the essence and content of the guilt category, examines its forms; recommendations for improving the criminal legislation and the practice of its application are offered. Concepts of culpability that exist in domestic criminal legislation are also highlighted. The

advantages and disadvantages of the existing definitions of guilt are considered, as well as the question of which components constitute the guilty attitude of a person to his actions and are subject to mandatory proof in a criminal case, and which subjective signs are subject to being established only in specific cases.

Therefore, the problem of internal and external (as a basis for the interpretation of guilt in judicial practice) is a problem and perspective of the study of guilt in the legal field. Guilt is considered in the context of criminal law only when it is perceived as a concomitant conviction in criminal proceedings, where the presumption of innocence operates until a conviction becomes final.

The problem of internal and external (as a basis for the interpretation of guilt in judicial practice) is a problem and perspective of the study of guilt in the legal field. Guilt is considered in the context of criminal law only when it is perceived as a concomitant conviction in criminal proceedings, where the presumption of innocence operates until a conviction becomes final.

It should be noted that in the modern domestic theory of criminal law and the Criminal Code of Ukraine, the psychological understanding of guilt is of great importance, as it allows to absolutely clearly define guilt as an independent subjective basis of criminal responsibility and requires the court to establish a valid the person's attitude towards the committed act and its consequences.

Guilt in the commission of an offense is realized through the concept of culpability, therefore we can say that the offense and guilt are inextricably linked, which is confirmed by the construction of the composition of the offence, which traditionally includes four elements — object, subject , objective and subjective sides. The criminal law category "guilt" is the core of the subjective side.

Keywords: criminal offence, guilt, criminal liability, subjective side, presumption.